

6. Jeffrey Pfeffer, Christina T. Fong, "The End of Business Schools? Less Success than Meets the Eye", Academy of Management Learning and Education, Vol. 4, Issue 1, 2002. — 127 p.
7. Kolb D.A., Rubin I.M., McIntyre J.M. Organizational Psychology: An Experimental Approach to Organizational Behavior. — Prentice — Hall, 1984. — 240 p.
8. Mark A. Kretovics, "Accessing the MBA: What do Our Students Learn?" The Journal of Management Development, Vol. 18, Issue 2, 1999. — P. 125–136.
9. Mintzberg H. The Nature of Managerial Work. — N.Y., Harper Row, 1973. www.bola.bitz/mintzberg1
10. Paul O. Gaddis "Business Schools: Fighting the enemy Within" Fourth Quarter 2000. www.strategy-business.com/press/article/
11. Stephani Richards-Wilson, "Changing the Way MBA Programs do Business — Lead or Languish", Journal of Education for Business, May/June 2002. — P. 296–300.

Петро ГУЦАЛ

ШКІЛЬНА ГАЗЕТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ

У статті окреслені напрямки функціонування шкільної газети та її вплив на становлення в учнів цінностей громадянського суспільства в сучасних умовах.

Становлення України як правової держави, формування в ній громадянського суспільства, що є важливою запорукою її демократичного розвитку і прогресу, ставить перед вітчизняною школою завдання виховання у підростаючого покоління громадянських якостей. Громадянськість або громадянська позиція, як відомо, — це готовність і здатність людини до безпосередньої участі в суспільних, державних і громадських справах на основі усвідомлення своїх прав та обов'язків [1, 647]. Вона передбачає певні моральні якості особистості, зокрема, зрілість правової і політичної свідомості, усвідомлення себе повноправним і діяльним членом суспільства, причетність до історичної долі своєї батьківщини та народу, патріотизм, гордість за свою країну. Водночас особистість має бути впевнена, що її громадянські права здійснюються і захищаються в державі, оскільки остання служить людям, підпорядковується їм, а не навпаки. Отже, суттєвим компонентом громадянськості є реальна здатність особистості впливати на органи влади і контролювати їх відповідно до моральних і правових норм.

В нинішніх трансформаційних умовах українського суспільства вирішувати проблему формування громадянськості в учнів є надзвичайно складною справою. Загальноосвітня школа має чимало форм і засобів роботи щодо цього — перевірених часом, підкріплених педагогічним досвідом. Однак життя часто вимагає наповнення їх необхідним сучасним змістом, а то й застосування нових засобів. До останніх можемо віднести шкільну газету. Маємо на увазі не традиційну стінну газету в школі, яка стала вже майже непомітною для школярів і вчителів, а друковане періодичне видання, що випускається в шкільному закладі. Нині технічні можливості, насамперед наявність комп'ютерної техніки, а також спеціалістів з її використання у поєднанні з бажанням вчителів та учнів дозволяє це робити. Наше сьогодні підтверджує: в Україні чимало гімназій і шкіл, причому шкіл й сільських, мають свої газети. Останні загалом відповідають типології газетних видань, тобто є друкованими виданнями на розгорнутих аркушах паперу, без обкладинки, що містять текстову та ілюстративну інформацію і виходять з визначеною періодичністю [2, 65]. Багато газет шкіл і гімназій мають власні сайти в Інтернеті. Це можна лише схвалювати, оскільки сприяє становленню шкільної преси як необхідного елемента нинішнього освітянського процесу і забезпечує поширення інформації про неї та її здобутки. Звичайно, шкільні газети мають свою специфіку. Кожна з них, зокрема, адресується винятково колективу певного навчального закладу, в чому й полягає її особливий комунікативний вплив. Також ці газети друкуються, зазвичай, на не газетному папері і виходять форматом А4.

Враховуючи вищесказане, *мета статті* полягає в спробі визначити основні складові впливу шкільної газети на становлення громадянськості учнів в сучасній вітчизняній школі.

Варто сказати, що проблема функціонування в загальноосвітньому навчальному закладі друкованої газети є новою для сучасної педагогіки. Про це говорить, хоча б, той факт, що вона поки що не відображена в педагогічній науці, а нечисленні публікації, в тому числі в Інтернеті

[3; 4; 5; 6; 7; 9], є першими спробами оприлюднення досвіду роботи з видання шкільної газети і визначення її місця в житті колективу школи (гімназії). Це одночасно дає підстави сподіватися, що і поширення та узагальнення вчителями досвіду функціонування шкільної преси буде помічене вченими-педагогами і спонукає їх проаналізувати вказану проблему, помітити в газеті важливий і перспективний чинник у громадянському вихованні підростаючого покоління в сучасних умовах. Для порівняння відзначимо, що у США в школах викладається предмет “Газета в освіті” [3]. Там зі шкільних років акцентують увагу учнів на суспільній ролі незалежної преси як фактора демократії і навчають використовувати друківані засоби масової інформації для реалізації громадянських прав.

Згідно з деякими свідченнями, вперше друкована шкільна газета з’явилась у Франції в 1920-х роках. Звичайно, її поява стала підсумком розвитку шкільної рукописної та літографічної преси, часто нелегальної або напівлегальної в попередні періоди. Досвід виходу такої преси є і на західноукраїнських землях. Так, наприклад, у Бережанській гімназії в 1900 р. учні-українці видавали рукописні або літографічні ілюстративні літературно-гумористичні часописи “Бджола”, “Комар”, “Муха”, “Оса” й ін. Виходили вони напівлегально, бо гімназістам не можна було займатися громадськими справами, і змінювали назву, якщо дирекція конфісковувала видання. Важливо, що ці часописи були формою прояву незалежної громадянської позиції учнів. Серед тих, хто пробував своє перо чи олівець у цих виданнях, були відомі згодом діячі Михайло Західний, Франц Коковський, Антін Лотоцький, Яків Струхманчук та ін. У 1902 р. в цьому навчальному закладі з’явився науковий журнал гімназійної молоді “Поступ” [8, 191]. Подібні учнівські видання були в гімназіях Львова, Тернополя й інших міст Галичини. А в 1920–1930-і роки фактично жодна гімназія не обходилась без учнівського періодичного видання.

У наш час власні газети стають звичним явищем у багатьох загальноосвітніх школах (гімназіях) і це свідчить, що їхні педагогічні колективи вбачають значиму й особливу роль шкільної преси в навчанні і вихованні дітей, пробудженні в них інтересу до громадських і суспільних справ, формуванні їхньої свідомої громадянської позиції.

Кожна шкільна газета в конкретному навчальному закладі має своє “обличчя”, що виявляється не лише в її назві, а й в тому, який творчий колектив і як її випускає. Однак щодо впливу газети на становлення громадянської позиції учнів можна виокремити загальне, що властиво їй. Воно полягає в завданнях:

- давати учням змогу вільно висловлювати власні думки щодо будь-яких проблем;
- сприяти розвитку творчих здібностей школярів;
- розширювати знання учнівської молоді про громадянські цінності;
- розвивати в учнів навички громадської діяльності;
- об’єднувати шкільний колектив навколо конкретних справ;
- формувати громадську думку та реалізовувати її вплив у навчальному закладі;
- навчати школярів працювати в пресі.

Загалом преса репрезентує вільну особистість і в цьому проявляється важлива специфіка шкільної газети в умовах навчального закладу.

Випуск газети є справою надзвичайно серйозною та потребує певних організаційних і матеріальних зусиль. Останнє залежить від керівництва школи (гімназії). Усвідомлюючи значимість шкільної преси для організації внутрішнього життя навчального закладу, активізації громадської діяльності учнів і становлення в них громадянської позиції, воно такі зусилля може проявити. А в школі (гімназії), як правило, знайдуться ентузіасти серед вчителів і школярів, котрі виявлять бажання працювати над виданням газети. Найважливіше тут пробудити ініціативу учнів, зацікавити їх новими перспективами в діяльності.

Можна погодитися з думкою, що реалізація проекту випуску шкільної газети повинна передбачати відповідні організаційні етапи і має за мету досягнення певних результатів [4]. Однак вважаємо, що ці етапи та результати не мають бути надто регламентовані, що обумовлюється конкретними умовами навчального закладу. Інакше кажучи, завдяки цьому досягається тематичне різноманіття шкільних видань, жанрові і стильові особливості їхнього змісту.

Видання шкільної газети залежить передусім від роботи редакції (редакційної ради), її вміння забезпечити збирання, узагальнення і подання інформації, зосередити увагу на

різноманітні цікавих та актуальних для колективу навчального закладу ідей і проблем. До редакції, зазвичай, входять вчителі й учні. Перші є організаторами і наставниками, на других, яких має бути значно більше, покладається основна “чорнова” робота щодо випуску газети. Така організація редакції і забезпечує вплив видання на становлення громадянської позиції школярів, усвідомлення ними значущості своєї діяльності.

Зауважимо, що доцільною є певна незалежність редакції від керівництва навчального закладу, тому вважаємо закономірним становище, коли ніхто з дирекції не входить до неї. Як показує досвід, шкільна газета є цікавою і користується авторитетом найчастіше тоді, коли керівництво навчального закладу не втручається в роботу редакції своїми категоричними настановами і рекомендаціями робити так, а не інакше. Довіра педагогічного начальства до тих, хто готує і випускає газету, як і розуміння останніми своїх функціональних обов’язків і ролі шкільної преси створює в колективі сприятливу атмосферу стосовно громадянськості як вчителів, так і учнів.

Аналіз публікацій про шкільні газети і перегляд їхніх сайтів в Інтернеті переконує, що нині друкована шкільна преса в нашій країні бурхливо розвивається і цей процес перебуває на початковій стадії. Газета в школі (гімназії) стає необхідною. З розвитком громадянської активності, що властиво нашому суспільству, шкільна преса дає змогу учням і їхнім батькам, учителям відкрито висловлювати власні думки щодо різних проблем — як шкільних, так і загальносуспільних, робити свої пропозиції щодо них, залучити шкільну громадськість до вирішення широкого кола навчально-освітніх і виховних завдань.

Значимість виходу шкільної газети в тому, що це є важлива громадська робота. Оскільки видання адресоване насамперед учням, то воно й має розповідати про них, про все, що стосується підростаючого покоління. Шкільна газета є інструментом, за допомогою якого учні можуть виносити на публіку свої міркування, розкрити власні здібності, проявити громадську активність [7, 38]. Якщо видання шкільної газети — не звичайна “гра в дорослих”, а зайнятість учнів цікавою та необхідною для навчального закладу справою, то воно стає дієвим фактором у становленні громадянськості, а загалом є й засобом зміцнення демократичних засад у діяльності навчального закладу.

Ми не акцентуємо окрему увагу на тому, як випускається шкільна газета, на конкретних формах і методах роботи, що забезпечують цьому виданню певне місце і роль у житті школи (гімназії). Це, зокрема, тією чи іншою мірою висвітлюється в наявних публікаціях [3; 4; 5; 6; 7; 9]. Крім того, вихід кожного видання є явищем своєрідним і залежить від конкретних чинників. На нашу думку, важливо забезпечити зацікавленість і широку участь школярів у випуску газети, вільне висловлювання їхніх думок і сподівань, очевидну результативність цієї діяльності. Як стверджують практики, головне, чого повинні намагатися досягати видавці шкільних газет — сприяти пробудженню і розвитку в учнів усвідомлення себе як громадянина [6, 240; 7, 39]. Це і є реалізацією призначення шкільної преси в сучасних умовах.

Редакції існуючих шкільних видань нагромадили певний досвід роботи, який варто переймати тим, хто лише має намір випускати свою газету. Те що, що в перспективі — близькій чи віддаленій — всі загальноосвітні навчальні заклади прийдуть до цього, сумнівів немає, отож потребує узагальнення все цінне, що є в справі видання в школах (гімназіях) друкованих видань.

Насамкінець звернемо увагу на ще одну проблему: в одній публікації стверджується як недолік те, що органи освіти не ведуть облік газет загальноосвітніх навчальних закладів, не цікавляться змістом публікацій, не координують і не узагальнюють досвіду роботи шкільної преси тощо. Ми ж вважаємо, що це в жодному разі не треба робити. Шкільна газета лише тоді буде дійсним друкованим органом учнівського самоврядування, засобом впливу на формування громадянськості школярів, дієвим чинником виховання учнів на цінностях демократії, якщо зберігатиме свою відносну незалежність, не підпадатиме під контроль й опіку керівних органів освіти. В іншому разі своїх суспільних функцій вона не виконуватиме, оскільки власне незалежність є наріжним каменем свободи преси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбатенко В. Громадянськість // Юридична енциклопедія. Т. 1. — К., 1998. — С. 647–648.
2. Кузнецова О. Засоби масової комунікації. — Львів, 2005. — 199 с.

3. М'ясоїд Т. Нові підходи до виховної роботи у середній школі: шкільні засоби масової інформації на шляху виховання громадян України // [Електронний ресурс] http://visnyk.iatp.org.ua/visnyk/issue_article;10;13/
4. Остапа О. Історія на шпальтах // [Електронний ресурс] http://www.bucha.com.ua/2006/05/12/print:page,1,storja_na_shpaltakh.html
5. Прокопчук О. Сучасна періодика для дітей: яка вона? // [Електронний ресурс] http://ostriv.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1766&Itemid=1323&ft=0
6. Пронина Е. Школьная газета: пробуждение “Я” // Народное образование. — 2004. — № 2. — С. 233–240.
7. Прохорова Н. А. Формування активної життєвої позиції через роботу в шкільній газеті // Виховна робота в школі. — 2007. — № 1. — С. 38–39.
8. Проців М. Періодика Бережанщини // Вітражі: Храм книги — 2. — Бережани, 1999. — С. 189–198.
9. Цимбал О. Роль шкільних ЗМІ та учнівських проектів в реалізації права дитини на вільне висловлювання // [Електронний ресурс] <http://www.khpg.org/index.php?id=1122991166>

Валентин МАТВІЙЧУК

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: СУТНІСТЬ І ВИДИ

Визначаючи найтипівіші актуальні ознаки українського суспільства, відзначимо, що сьогодні йому притаманні не лише зміна відносин у сфері власності та виробництва, а й посилення на цій основі соціальної, майнової, ідейної диференціації людей, істотна трансформація соціальних структур, способу життя, умов соціальної та індивідуальної життєдіяльності людини. Перехідний характер суспільства, криза моделі соціалістичного розвитку [1, 3].

Події останніх десятиліть вплинули на систему ціннісних орієнтацій пострадянського суспільства і відповідно на життєві орієнтири молоді, в середовищі якої набувають усе більш актуального значення матеріальні цінності (добробут, успіх у житті, прагматизм, високий зарібок, престижна робота тощо). Символом нашого часу є “виразна увага до матеріального боку життя”; “орієнтація на успіх у житті” стає однією з провідних стратегій молоді в сучасних ринкових умовах — такий висновок роблять українські соціологи, вивчаючи зміст ціннісних орієнтацій студентської молоді: втрачають певне значення в житті сучасної молоді ціннісні орієнтації.

Мета статті — на основі результатів аналізу наукової літератури висвітлити суть та визначити зміст ціннісних орієнтацій курсантів-прикордонників.

О. Разумцев визначає формування ціннісних орієнтацій особистості як “...не тільки складний процес її ціннісної рефлексії суспільного буття або окремих його сторін, а й соціалізації, засвоєння всього багатства соціокультурного надбання людства, яке є об’єктивною реальністю особистості у процесі спілкування та соціально значимої діяльності” [1, 8]. Особисті цінності складають мотиваційну основу поведінки, виражають стабільні аспекти соціального і загальнолюдського досвіду, задають кінцеві орієнтири діяльності конкретного суб’єкта [2, 55].

Під поняттям “ціннісні орієнтації” ми розуміємо соціально обумовлені підстави оцінювання людиною дійсності та орієнтації в ній, що виявляються у вибірковому, активно-творчому ставленні до матеріальних і духовних цінностей, які виступають метою або засобами діяльності та визначають її дії, вчинки, сенс і спосіб життя.

Формування ціннісних орієнтацій у людей здійснюється під впливом ряду обставин, що можуть бути названі “чинниками” [3]. Такими чинниками, на наш погляд, виступають: макрочинники, мезочинники і мікрочинники.

Під макрочинниками розуміємо соціальні і природні детермінанти розвитку особистості, формування її ціннісних орієнтацій, зумовлені життям і діяльністю людини у складі великих соціальних груп. Перебування особи серед членів суспільної групи середньої величини, що впливають на формування її ціннісних орієнтацій, зумовлюється детермінантами, що відносяться до мезочинників. І, нарешті, детермінанти формування ціннісних орієнтацій особистості, що відносяться до виховання і навчання людей в малих групах, складають